

לך לך: נתייחס לפרק י"ד פסוק י"ח עד כ"ד בסוף הפרק. אנחנו מול כמה פסוקים הדורשים ניתוח מעמיק והרבה פירושים נכתבו עליהם. בקטע מתחיל עם הפסוק: ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון. כנראה זה דבר מוסכם שמלכי צדק או אדוני צדק הוא התואר הרשמי של מלך ירושלים כמו פרעה שהוא התואר של מלך מצרים. אי אפשר לדעת אם אברהם עשה סיבוב כדי לעבור בירושלים ולהתראות עם מלכי צדק או אם להפך מלכי צדק הוא שנשא חוץ מירושלים כדי לפגוש את אברהם בשובו מהמלחמה. איך שיהיה מלכי צדק יצא לקראת אברהם ואנשיו העייפים הבאים מן המלחמה והוא וקדם את אברהם בלחם ויין ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לקל עליון וכו' ויתן לו מעשר מכל. כלומר אברהם נתן למלכי צדק מעשר מכל השלל אשר החזיר איתו, כך הבינו רובם ככולם של מפרשי התורה כמו הראב"ע, הרמב"ן, הרב בכור שור והאברבנל. יוצאים מן הכלל הרד"ק בשם אביו והחזקוני שנוקטים הדעה שמלכי צדק נתן מעשר מכל לאברהם. אף על פי שהבנתם נראית מוזרה יש לה יתרון מפני שהנושא של כל הפועלים ויברכהו, ויאמר ויתן, הוא בכל פעם מלכי צדק. להפך, לפי ההבנה הרווחת והנפוצה, הנושא של הפועל ויתן הופך ממלכי צדק לאברהם בלי שום הנחיה. ולפי הבנה זו אברהם הוא שקיבל את כל השלל לרשותו ועישר אותו לרבות כנראה את חלק השלל שהוא היה חייב לשותפיו שלכאורה לא היה חייב במעשר. עכשיו בא הפסוק המפורסם והבעייתי: ויאמר מלך סדום אל אברהם, תן לי הנפש והרכוש קח לך. הפסוק הזה קשה שהרי בפסוק הקודם ראינו שאברהם קנה את כל השלל, השבויים והרכוש לעצמו ונשאר חייב בחלק שותפיו. וכאן מבקש מלך סדום את הנפשות לעצמו תמורת הרכוש כאשר הנפש והרכוש הם כבר ברשותו של אברהם. וזה בהתאם לחוקי המלחמה אחר שהבעלים הראשונים כבר התיעשו לגמרי מהם. אני רואה רק פיתרון אחד, אבל לאמיתו של דבר לא ראיתי מי שכתב כך: מלך סדום מבקש הנפשות תמורת תשלום חדש הבא מאוצרו של מלך סדום. אחרת היה מלך סדום צריך לומר: והרכוש שמור שהרי הוא כבר היה ברשותו של אברהם. אבל השימוש במילה רכוש לא מתאים כל כך כאן. הרמב"ן הרגיש בדבר והוא היציע פירוש אחר: כאשר ראה מלך סדום את נדיבת ליבו של אברהם שנתן המעשר מן כל השלל אז ביקש גם הוא מאברהם את הנפשות בדרך צדקה. אבל הקושי הוא עכשיו כמו שכבר כתבנו שהמילה קח לא הולמת למצב. נכון שאין זה טענה מכרעת שכן אפשר לומר שבתת הכרתו (subconscience) של מלך סדום הרכוש עוד שלו ואברהם "יקח" אותו. אבל יש עוד קושי אחר. אברהם מקבל את בקשת מלך סדום ולכן לפי הבנתו של הרמב"ן הוא מוותר על בעלותו על הנפש ועל הרכוש. אבל קשה לקבל הצעה זו שהרי אברהם כבר עישר את הכל כך שהשלל כבר נבנס ברשותו. ועוד, אף על פי שאין הדבר סביר שאברהם פתאום יוותר על הרכוש שממנו כבר נתן מעשר, על אף שאברהם יכול לוותר על זכותו, אבל איך הוא יכול לוותר על זכויות שותפיו? לכן לעניות דעתי נראה מחזור יותר כמו ההצעה הראשונה. אברהם קנה את כל השלל בשבילו ושותפיו. מלך סדום מציע לאברהם להחליף את הנפשות בסכום נוסף שהוא מוכן להוציא מאוצרותיו. אברהם מוותר על זכותו ומוכן לתת את הנפשות בלי תמורה, כנראה מפני שהוא חושד את יושר אנשי סדום ולא רוצה שהם יתפארו באושרו של

אברהם. אבל ויתורו של אברהם הוא בר תוקף רק בעד חלקו הפרטי. אבל שותפיו של אברהם הם מקבלים את הצעת המלך והם יקחו חלקם וימסרו את השבויים תמורת הסכום השווה לחלקם בשבויים. וכך משמעותו של הפסוק האחרון: רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו איתי כלומר מה שאכלו עבדיו של אברהם וגם החלק השייך לענר, אשכול וממרא בפדיון השבויים ישארו על חשבון מלך סדום. במילים אחרות אני אברהם לא אכלתי מאוכלך ואני מוותר על חלקי בפדיון השבויים שמן הדין עולה לי אבל מה שאכלו עבדי מאוכלך וחלק של הפדיון שבויים השייך לשותפי ישארו על חשבונך. אברהם היה יכול להתחסד אבל הוא לא היה מותר לחייב שותפיו. עכשיו לפי הבנתו של הרמב"ן צריכים להבין שהפסוק "וחלק האנשים אשר הלכו איתי" מתייחס לחלקם ברכוש וחלקם בתמורה לשבויים שמלך סדום צריך להשלים מאוצרו או מחלקו של אברהם ברכוש. רואים אפוא שהרמב"ן לא יכול להימלט מבעיית התמורה הזו. בסוף אני רוצה להזכיר מה שהיה אולי צריך להתחיל בו. מה אומר רשי? על המילים: ויתן לו מעשר מכל הוא מברר: אשר לו. וכתב המשכיל לדוד על רשי: דווקא מכל אשר לו לאפוקי מן השלל דהואיל ולא היה דעתו לעכב אותו לעצמו לא היה לו להפריש מעשר מן השלל. גם מהר"ל מפראג כבר כתב אותו דבר בגור אריה. וזה דעה יחידאית בניגוד לכל מה שכתבו המחברים. לפי הפשט ההבנה דחוקה שהרי אברהם חזר משדה המלחמה ומהיכן היה לו המזומן הנחוץ לשלם את מעשרותיו ועוד שאברהם לא ידע שהוא יפגוש את מלכי צדק. לכן צריך לומר שאברהם לא נתן ממש מזומן אלא הוא התחייב לתת תוך זמן קבוע. עכשיו מצאתי חבר לרשי. אכן יש מחלוקת על אודות המצוות שאברהם עשה מעצמו, בין הראב"ד לבין הרמב"ם בהלכות מלכים פ"ט ה"א. הראב"ד כתב בהשגה, כמו רשי, שאברהם גם הפריש מעשרות אבל הרמב"ם כותב בהלכה ב' שיצחק דווקא הוא הראשון שעושה את רווחיו והשאלה היא איפוא: מה עושה הרמב"ם עם הפסוק: ויתן לו מעשר מכל? ומפרש הכסף משנה שלא מצינו שאברהם עושה ממונו והתם במעשה דמלכי צדק הוא עושה את השלל הבא בידו לא בתורת מעשר אלא מפני יוקרתו של מלכי צדק, לפי שכבדו מלכי צדק בהוצאת לחם ויין. רואים עכשיו שלפי רשי וראב"ד הקושיות שהעלינו מקודם נגד ההבנה שאברהם ויתר על חלקו בשלל, נופלות ולכן היתרון של פירוש של רשי. אם כן עברנו ארוכות וקצרות על כל השיטות הידועות לי בהבנת הפסוקים האלה. אם לא הייתי לוחם עם השעון הייתי מסכם את השיטות השונות בדרך מסודרת ומדויקת כדי שתישאר בידכם משנה ברורה. אבל מה אעשה, הזמן מוגבל וכאומרם ז"ל היום קצר ובעל הבית דוחק כך שמובטחני שאתם תעשו בעצמכם את התרגיל בעוברכם על הסדרה.